

KRIZA I KORUPCIJA

pod lupom

independantnog novinarstva u crnoj gori

PRVA BANKA CG
OSNOVANA 1901.

ANKA CG
ANA 1901.

PRVA BANKA CG
OSNOVANA 1901.

DOSIJE

Pomoć za povlašćene

ŠTA ĆE BITI SA CRNOGORSKIM AUTOPUTEM

OSTAO SAMO TEMELJAC: Sa svečanosti početka gradnje auto-puta

Konstruktor(i) na kratkim nogama

Trebalo je biti minimalno radoznao i elementarno osposobljen da se iz medija, sa interneta, od kolega iz okruženja i predstavnika međunarodnih finansijskih institucija dobiju podaci koji su nedvosmisleno ukazivali na činjenicu da konzorcijum okupljen oko hrvatskog Konstruktor(a) nije sposoban da odgovori preuzetim obavezama. Drugo je pitanje zašto su novinari do tog zaključka uspjeli doći mjesecima prije Vlade

Ko će biti koncesionar i graditelj autoputa Bar-Boljari? Da li će radovi na najzahtjevnijoj dionici puta početi u martu? Da li će uopšte početi? Nepoznanice se množe.

Članice hrvatskog konzorcijuma okupljenog oko splitskog *Konstruktor*a, zbog gradnje autoputa Bar-Boljare, imaju sve manje vremena da obezbijede novac i valjane finansijske garancije za gradnju dionice Smokovac – Mateševo, vrijedne nešto više od milijardu eura.

Jesen je izgledalo da to neće biti nerješiv problem. Nakon godina i godina obećanja i najava, u oktobru je, uz prisustvo premijera Hrvatske, Srbije i Crne Gore – **Jadranke Kosor, Mirka Cvetkovića i Mila Đukanovića**

- održana svečanost kojom je označen početak gradnje najvećeg infrastrukturnog projekta u Crnoj Gori. Ujedno, to bi mogla biti i najskuplja saobraćajnica koja će se graditi u Evropi, pošto projekcije pokazuju da će gradnja jednog kilometra autoputa, u prosjeku, koštati 16 miliona eura.

Pred okupljanje u selu Gornje Mrke, Vlada je saopštila da će početak radova na autoputu pogurati akontacijom od 25 miliona eura. Ali - radova nema.

„Uskoro će početi geodetska istraživanja i probijanje pristupnih puteva, pa će radovi biti vidljivi“, najavio je sredinom januara

Milorad Pustahija, izvršni direktor preduzeća *Prvi crnogorski autoput*. Njega su, prema registru Privrednog suda u Podgorici, osnovali splitski *Konstruktor-inženjering* i zagrebački Institut građevinarstva Hrvatske i *Tehnika D.O.O.*

Problem je što se dosadašnje najave koncesionara nijesu obistinile. Crnogorski elektronski mediji su, 9. decembra prošle godine, prenijeli nezvanične informacije iz Ministarstva saobraćaja da je hrvatski konzorcijum, u posljednji čas, dostavio Vladi cjelokupnu bankarsku garanciju. Time su se, rečeno je, stekli svi uslovi za realizaciju izgradnje najzahtjevnijeg „parčeta“ budućeg autoputa. Sa druge strane, još uvijek nije poznato koje su obaveze *Konstruktor*a i partnera

po Ugovoru o koncesiji za autoput Bar-Boljare, iz prostog razloga jer je Vlada dokument na osnovu kojeg je već potrošila 25 miliona eura – proglasila tajnom. MANS je nakon potpisivanja, na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama zatražio kopiju Ugovora, ali je od Ministarstva saobraćaja odbijen uz obrazloženje da bi njegovim objavljivanjem nastala šteta značajno veća od interesa javnosti da zna pojedinosti Ugovora.

Istovremeno sa navodnim bankarskim garancijama (prema informacijama www.podlupnm.info riječ je o ne previše čvrstoj obavezi Zagrebačke banke i njene većinske vlasnice italijanske *Unikredit* banke da kreditiraju dio ugovorenog posla)

koncesionari su tražili dodatni rok od 60 dana za konačno zaključenje ugovora. Svoj su zahtjev obrazložili tvrdnjom da je u projektu obezbijeđeno učešće „najvećih međunarodnih finansijskih institucija, ali da njihove procedure nijesu mogle biti okončane“ do 9. decembra.

Vlada Crne Gore je, pred kraj prošle godine, prihvatila produženje roka, a premijer je postupak opravdao time što je *Konstruktor* ponudio garanciju od 500 hiljada eura (dva odsto novca koji je Vlada već namijenila za ovaj posao). U međuvremenu, pokazalo se da dobijanje potrebnih kredita nije samo stvar procedure, kao što su u decembru objašnjavali koncesionari.

NEUSPJEŠNA POTRAGA ZA NOVCEM: Željko Žderić

Splitski *Konstruktor* i njen prvi čovjek Željko Žderić, nekoliko mjeseci unazad, u fokusu su hrvatske javnosti zbog medijskih i policijskih optužbi za falsifikovanje poslovne dokumentacije, izdavanje čekova bez pokrića, potpisivanje fiktivnih ugovora sa vladom bivšeg hrvatskog premijera Iva Sanadera

Prema posljednjim vijestima iz Hrvatske, osnivači konzorcijuma *Prvi crnogorski autoput* tek pregovaraju s Evropskom investicionom bankom (EIB), Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD), ali i s drugim bankama o osiguranju kredita. Istovremeno, od Vlade Hrvatske se traži pomoć u vidu državne garancije za novac koji bi te kompanije pozajmle od kreditora.

„U interesu Hrvatske je da konzorcijum hrvatskih građevinara realizuje posao u Crnoj Gori“, saopštio je nedavno ministar finansija te zemlje **Ivan Šuker** ne obećavajući, ipak, traženu pomoć: „Ako ih date jednoj privatnoj firmi,

onda se svaka može javiti sa istim zahtjevom”.

Direktori *Konstruktor* i Instituta građevinarstva Hrvatske, **Željko Žderić** i **Jure Radić**, nijesu, dakle, završili posao zbog koga su, prema pisanju *Poslovnog dnevnika*, početkom godine boravili u sjedištu hrvatske Vlade. A zagrebački *Nacional* piše: „Iako se tvrdi kako u ovom slučaju još ništa nije dogovoreno, *Poslovni dnevnik* doznaje kako Željko Žderić ljude u crnogorskoj vladi uvjerava da je pomoć iz Banskih dvora osigurana, „Crnogorska vlada je, ipak, „u cilju smanjenja gubitaka vremena”, odlučila da – dok čeka Hrvate – započne i preliminarne pregovore sa drugorangiranim ponuđačem, grčko-izraelskim konzorcijumom čija je ponuda bila za više od milijardu eura veća od hrvatske (3,92 prema 2,77 milijarde eura).

Skupa sa vremenom za nabavku novca topi se i kredibilitet nosilaca konzorcijuma – kompanije *Konstruktor inženjering* i njenih zvaničnika. I to je, pretpostavljaju hrvatski mediji, razlog što pregovore sa inobankarima ne vodi Žderić već njegov kolega iz IGH. „Prema neslužbenim informacijama”, piše *Jutarnji list* 12. januara, „čelnici EIB-a i EBRD-a sumnjičavi su prema isplativosti cjelokupnog projekta, no zapreka dogovoru je i sam direktor *Konstruktor* Željko Žderić kojem ne vjeruju zbog nedavnih afera. Stoga je pregovore sa ove dvije banke preuzeo Jure Radić”.

Splitska kompanija i njen prvi čovjek, nekoliko mjeseci unazad, u fokusu su hrvatske javnosti zbog medijskih i policijskih optužbi za falsifikovanje poslovne dokumentacije, izdavanje čekova bez pokrića, potpisivanje fiktivnih ugovora sa vladom bivšeg hrvatskog premijera **Iva Sanadera**, zloupotrebe insajderskih informacija...

Kola su krenula nizbrdo u drugoj polovini septembra prošle godine kada je splitska policija Opštinskom državnom tužilaštvu predala krivičnu prijavu protiv Žderića zbog „krivotvorenja službene isprave” kojom je od *Slobodne Dalmacije* pokušao da naplati odštetu od 1,7 milijardi kuna (oko 200 miliona eura).

Spor je počeo 2005. godine kada se u *Slobodnoj Dalmaciji* pojavio članak *Konstruktor inženjering kupuje i osniva poduzeća radi pranja novca* u kome se tvrdi da je Žderić na sporan način postao vlasnik *Konstruktor inženjeringa*, tako što je za 1,5 miliona maraka kupio preduzeće sa 400 građevinskih mašina i 2000 zaopostljenih koje je, prethodno, knjigovodstvenim kombinacijama

POSLOVI UZ POMOĆ DRŽAVE: Jure Radić

oslobođeno dugova (oni su ostali u *Konstruktoru*, današnjem *Građenju*). U istom članku iznijete su i tvrdnje penzionisanog inženjera i predstavnika manjinskih akcionara *Konstruktor* **Boža Biuka** da uprava kompanije, preko desetina čerki-firmi, pere pare, odnosno „vrti novac na sumnjive račune”.

Konstruktor je tužio *Slobodnu Dalmaciju* zahtjevajući naknadu štete

pošto je, navodno, zbog tih napisa u Libiji izgubio posao vrijedan 1,5 milijardi eura.

„Na provedenom natječaju u Libiji bili smo već odabrani izvođač velikog građevinskog projekta vrijednog 1,5 milijardi eura”, objašnjavao je Žderić *Nacionalu* 2007. godine. „U studenome 2005. dobili smo obavijest iz libijskog Ministarstva prometa i veza, upućenu izravno meni kao glavnom direktoru *Konstruktor inženjeringa*. Doista je strašno primiti pismo takvog sadržaja. Pročitao sam ga užasnut... Obavijestili su nas da nas eliminiraju iz toga posla, jer je ambasada Libijske Džamahirije u Zagrebu dostavila negativno posebno izvješće, zasnovano na novinskom članku u *Slobodnoj Dalmaciji*...”

Ispostavilo se da je navodno pismo koje je Žderić čitao „užasnut” najobičniji falsifikat. Zapravo, sredinom prošle godine Libija je zvanično demantovala tvrdnje o dobijenom pa izgubljenom poslu navodeći da *Konstruktor* nije ni učestvovao na tenderu za izgradnju autoputa.

„Nemam komentara na pismo koje spominjete jer za njega ne znam”, oglasio se Žderić početkom septembra o demantiju libijske vlade. Koju nedjelju kasnije policijska krivična prijava je potvrdila da ono postoji.

Slično je i sa privatizacijom. Žderić tvrdi: „U proteklih deset godina bilo je žalbi na pretvorbu *Konstruktor*a, ali sve pravomoćne sudske odluke su potvrdile da je sve provedeno zakonito. *Konstruktor inženjering* je od tada u vlasništvu 600 malih dioničara, među kojima sam i ja. Ni danas *Konstruktor inženjering* nema većinskog vlasnika”. Hrvatski javni servis (HRT), sa druge strane, jesenas izvještava o nezvaničnim informacijama prema kojima „Državno odvjetništvo upravo završava istragu koja je počela prije devet godina. Čekaju se i odgovori vezani za, po mnogima, spornu privatizaciju *Konstruktor*a početkom 90-ih...”

Ako privatizacija i vlasnička struktura mogućeg partnera u gradnju autoputa ne interesuju vlasti u Podgorici, onda bi ih trebalo zaintrigirati poslovno iskustvo *Konstruktor inženjeringa* iz Katara. Naime, policija u Dohi, glavnom gradu Katara, otkrila je da je direktor podružnice

FALSIFIKAT IZ LIBIJE PODIGAO BURU: Split

Konstruktor **Krešimir Puljiz** jednoj od lokalnih kompanija podizvođača izdao ček bez pokrića, u vrijednosti većoj od milion dolara. Katarska policija je raspisala potjernicu i za **Harunom Omerbašićem**, šefom nabavke *Konstruktorove* podružnice. Iako tvrde da njihovi ljudi nisu osumnjičeni, uprava *Konstruktor* je nakon afere smijenila rukovodstvo u podružnici, prenosi *Jutarnji list*.

A portal www.podlupnm.info, krajem novembra prošle godine, izvještava kako je hrvatsko Državno tužilaštvo „prije par dana spremilo krivičnu prijavu zbog osnovane sumnje da je uprava *Hrvatske autoceste*, u dogovoru s bivšim premijerom Ivom Sanaderom i ministrom **Božidarom Kalmetom**, potpisala ugovore „teške“ 4,4 milijarde kuna za izgradnju dionice Doli – Dubrovnik, iako su znali da za ovu javnu nabavku nemaju osigurana sredstva, a sve kako bi kod kasnijeg raskidanja ugovora sa partnerima, HAC bio u obavezi potpisnicima ugovora isplatiti odštetu, koja bi prema nekim najavama

mogla dosezati i do 350 milijuna kuna“. Sporni ugovori, tvrdi portal, „čije su potpisivanje izričito naredili Ivo Sanader i Božidar Kalmeta“, potpisani su sa preduzećima *Viadukt d.d.*; *Strabag AG*; *Skladgradnja Grup d.o.o.*; *Konstruktor inženjering d.d.*... Priča je od tada samo dobila na aktualnosti, ali se njen epilog još ne naslućuje.

Nijesu sve afere u kojima se pominje *Konstruktor inženjering* ostale bez epiloga. Prošlog ljeta je poslanik SDP **Željko Jovanović** ustvrdio kako je iz dokumenata koje je vidio kao predsjednik Nacionalnog vijeća za praćenje provođenja Strategije suzbijanja korupcije, zaključio da su najviši državni zvaničnici i ministri iz HDZ-ove vlasti, skupa sa vlasnicima i dioničarima preduzeća IGH i *Konstruktor*, „zahvaljujući povlašćenim informacijama, pokupovali jeftino poljoprivredno zemljište na Pelješcu očekujući da će se ta ulaganja višestruko isplatiti zbog gradnje mosta i autoceste“. Prvih dana ove godine stiglo je saopštenje USKOK-a (Ured

za sprječavanje korupcije i organizovanog kriminala) po kome sporno zemljište „nije na samoj trasi buduće autoceste Zagreb-Split-Dubrovnik, nego u njezinoj blizini, te da prikupljene spoznaje ne upućuju na to da je ono otkupljivano radi kasnije prodaje *Hrvatskim autocestama*“.

Zvaničnici u Podgorici nikada, ni jednom riječju, nijesu najavili čak ni mogućnost da bi sve ovo moglo uticati na preispitivanje ugovora sa konzorcijumom u kome *Konstruktor* igra glavnu ulogu. Ili je slučajna podudarnost onoga što se dešava u Hrvatskoj sa ovdašnjim glasinama koje kažu da privilegovani kupuju, ili su već kupili, zemljište na trasi autoputa Bar-Boljari.

P.S.

Tekst je objavljen u januaru, dok je hrvatski konzorcijum tražio finansijske garancije a Vlada Crne Gore - čekala.

EKONOMSKA KRIZA I ZLOUPOTREBA DRŽAVNE POMOĆI – SLUČAJ
PRVA BANKA

Nepodnošljiva lakoća poslovanja

PRVA BANKA
- PRVA BRIGA:
Premijer Milo
Đukanović

Slučaj *Prve banke* je tipičan proizvod crnogorske tranzicije, u kom je, u jednoj ličnosti, moguće objediniti državničku poziciju i privatne poslovne interese, a sve objasniti širim društvenim interesom

Slučaj *Prve banke* je domaći primjer globalnog fenomena državnog intervencionizma, pod kapom neoliberalnog ekonomskog koncepta, koji se zaklinje u samoregulaciju i čuvanu svemoć „nevidljive ruke tržišta“, ali samo dok mu to odgovara. Ujedno, to je i priča o kombinaciji megalomanije i nesposobnosti jednog menadžmenta, koji je zaveden političkim, i uopšte, društvenim statusom svojih vlasnika, umislio da se loše stvari mogu dogoditi samo drugima. Slučaj *Prve banke* je i tipičan proizvod crnogorske tranzicije, u kom je, u jednoj ličnosti, moguće objediniti državničku poziciju i privatne poslovne interese, a sve objasniti širim društvenim interesom.

Ključni faktor je bila dominacija porodice premijera **Mila Đukanovića** u njenoj vlasničkoj strukturi koja je, ukupno, neznatno manja od 50 posto. Glavni akcionar je premijerov brat **Aco Đukanović** sa 46 procenata, dok sam premijer ima oko dva posto. Sa nepunim procentom koji posjeduje i premijerova sestra **Ana Kolarević**, porodica

Đukanović je vlasnik skoro polovine *Prve banke*. Upravo zbog premijerovog učešća, cijela stvar je, od početka, bila naročito zanimljiva sa političkog aspekta. U žižu interesovanja domaće javnosti, *Prva banka* je dospjela kada je zapala u teškoće zbog nelikvidnosti uslijed nerazumnog i olakog davanja kredita. Tada je, skrhana razmetljivim ponašanjem i lošim poslovnim potezima menadžmenta, dobila državnu finansijsku pomoć od 44 miliona eura. Đukanovićevi kritičari su tada govorili da je državnu pozajmicu „bankaru Milu Đukanoviću odobrio premijer Milo Đukanović“. Na optužbe da se radi o konfliktu interesa, odgovarano je obrazloženjem da je sve urađeno po Zakonu o zaštiti bankarskog sistema, koji je donešen krajem oktobra 2008. godine, u vrijeme početka ekonomske krize, ali i krize *Prve banke* koja se, po mišljenju stručnjaka, mogla predvidjeti značajno prije sunovrata globalne ekonomije, još tokom 2006. i 2007. godine.

Već tada je *Prva banka* doživljavala pretjerano veliki rast. Kao glavni razlog za teško stanje u koje je ova banka naknadno dospjela, ustanovljena je „pasivizacija Centralne banke“,

koja je prouzrokovana promjenom zakonske regulative, pomoću tridesetak amandmana koje je, navodno, preko poslanika DPS-a, progurao takozvani poslovno-finansijski lobi.

„Neuspješnost Centralne banke da anticipira autohtone uzroke krize likvidnosti unutar bankarskog sektora zemlje, izazvane krizom u *Prvoj banci*, stručno je iznenađujuća, ali sistemski očekivana“, nalaz je *Studije slučaja Prve banke* koju je realizovao Institut Alternativa.

Mila Kasalica je, kao autor *Studije*, prezentujući dokument, govorila o mogućem širem uticaju posruća *Prve banke*. Kasalica je tada ocijenila da se kriza koja je nastala usljed njenog kolapsa ne smije ponoviti, jer crnogorski bankarski sektor i ukupni ekonomski privredni sistem nema snage i kapaciteta da ponovo preživi takvu krizu. Uz zaključak da loš menadžment nije bio sposoban da se nosi sa situacijom, kao ostali razlozi koji su *Prvu banku* doveli na ivicu kolapsa, u dokumentu se navode i takozvana „otimačina deponenata“, odnosno, strategija po kojoj je menadžerima *Prve banke* jedino bilo važno da klijenti „dođu u banku“, odnosno, „da ne budu kod konkurencije“.

„Menadžment je jednim dijelom bio bankarski, ali nije imao ni znanja ni stručnog integriteta da sprovede rast banke. Jedno je biti menadžer u normalnoj situaciji, u kojoj se, jednostavno, planira rast od 10, ili 20 procenata, čak u našem ekonomskom bumu i 50 procenata. Druga stvar je postaviti ambiciozan cilj da se stigne lider (u domaćem bankarskom sektoru, prim. aut.) koji je sada težak milijardu i 134 miliona, a banka koja je u manje od dvije godine rasla 24 puta, sada je na svega pola od toga“, ocijenila je tokom prezentacije *Studije*, polovinom 2009. godine, njena autorka.

K riza *Prve banke* je prošla zahvaljujući ubrizgavanju 44 miliona eura državnog novca. Uprkos činjenici da je ova pozajmica, u nekoliko tranši vraćena, dio javnosti nije mogao da se otrgne utisku da je Zakon o zaštiti bankarskog sistema, na osnovu kog je država dala tu pozajmicu, usvojen upravo radi *Prve banke*. „Realno je očekivati da će još neka banka poput

Prve banke tražiti pomoć od Vlade“, rekao je premijer Đukanović, ubrzo po usvajanju Zakona, krajem 2008, dodavši da bi podržao zahtjev bilo koje banke kao što je to urađeno sa *Prvom*. „Najbitnije je da je sve po zakonu i u skladu sa nacionalnim ekonomskim interesima – što jeste“, zaključio je tada Đukanović. Međutim, ipak će ostati zabilježeno da je samo *Prva banka* tražila i dobila pomoć od države. To se pokušavalo objasniti tezom da je *Prva banka* jedina domaća, koja nema „majku-banku“ u inostranstvu, ali ta tvrdnja nije bila održiva, jer u Crnoj Gori posluje još nekoliko domaćih banaka.

Državna pozajmica 44 miliona eura nije bila jedina pogodnost za *Prvu banku*. Sumnjama u njen privilegovan status, doprinio je i slučaj dokapitalizacije i djelimične pro-

U žižu interesovanja domaće javnosti, *Prva banka* je dospjela kada je zapala u teškoće zbog nelikvidnosti uslijed nerazumnog i olakog davanja kredita. Tada je, skrhan razmetljivim ponašanjem i lošim poslovnim potezima menadžmenta, dobila državnu finansijsku pomoć od 44 miliona eura

kampanje, uputio eksplicitnu podršku vladajućoj partiji. Kompanija A2A je, u domaćoj javnosti, definitivno stekla status favorita, kada je u sred tenderskog procesa, kupila paket od 15-ak posto akcija *Elektroprivrede*, koji su bili u vlasništvu domaćih investicionih fondova, za šta se pretpostavlja da se ne bi moglo uraditi bez instrukcija iz Vlade. Finiš tendera je dodatno podgrijavao nagađanja o favorizovanju Italijana jer je, po ocjeni

kritičara tenderskog procesa, samo tražen razlog da se odbaci, u finansijskom smislu, tridesetak posto bolja, ponuda grčkog konzorcijuma, što je na kraju i učinjeno, uz obrazloženje da su uz ponudu, Grci ispostavili i dodatne, neprihvatljive uslove. Na kraju je pobijedila italijanska A2A, koja je trebalo da, za dokapitalizaciju i kupovinu dijela državnih akcija *Elektroprivrede*, uplati 192 miliona eura, preko *Prve banke*, koja je prema podacima Centralne banke Crne Gore iz novembra 2009. godine, tada izašla iz minusa. Nakon gubitaka koje je bilježila u prethodna tri kvartala, konačno je ostvarila dobit od oko 658 hiljada eura, prvenstveno zahvaljujući transakcijama sa državnim, i akcijama malih akcionara *Elektroprivrede*. A2A grupa je za 43,7 odsto vlasništva u EPCG platila ukupno skoro 450 miliona eura: Vladi, *El-*

ektroprivredi, fondovima i građanima, a cjelokupna suma je prošla preko računa *Prve banke*.

U svakom slučaju, *Prva banka* je jedna od ukupno 11 banaka koje posluju u Crnoj Gori, od kojih je većina u stranom vlasništvu. Nakon godine suočavanja sa problemom teške nelikvidnosti, koji

VEĆINSKI VLASNIK: Aco Đukanović, biznismen

daje *Elektroprivrede Crne Gore*. Tender za ovaj aranžman, od samog početka su pratile špekulacije o favorizovanju Italijanske kompanije A2A, koje su počele još u vrijeme posjete italijanskog premijera **Silivija Berlusconi**a, uoči prošlogodišnjih parlamentarnih izbora, kada je u jeku prethodne predizborne

je eskalirao nakon velikog povlačenja depozita iz crnogorskog bankarskog sektora uslijed ekonomske krize, uočava se tendencija da se iz *Prve banke* plasiraju optimistične informacije. To je bio slučaj i nešto ranije, kada se govorkalo o mogućnosti da će arapski investitori, koji za dvadesetak milijardi eura zakupe ulcinjsku Veliku plažu, u paketu preuzeti i *Prvu banku*. Tender za Veliku plažu nije uspio, milijarde nijesu ušle, a *Prva banka* je i dalje na istom mjestu.

I ako je u potpunosti vratila zajam državi, Centralna banka joj i dalje zabranjuje da odobrava nove kredite. Domaći mediji su zabilježili i javnu polemiku između ove dvije institucije. Prvi čovjek *Prve banke* **Predrag Drecun** je, prije oko tri mjeseca tvrdio da je Centralna banka kriva što im je novac zarobljen i nedostupan crnogorskoj privredi, odnosno, da CBCG još uvijek, potpuno neobjašnjivo, drži mjere protiv *Prve banke*, tako da se dešava da je od 200 miliona eura gotovine na računima banaka, preko 70 miliona kod *Prve banke*, a da taj monetarni potencijal ne može da nađe korisnika zbog administrativnih mjera. Na Drecunove optužbe, glavni ekonomista CBCG **Nikola Fabris** je odgovorio činjenicom da je *Prva banka* ponovo najmanje likvidna u crnogorskom bankarskom sektoru.

Spas, po svemu sudeći, stiže kroz dokapitalizaciju. Naime, gurajući „prst u oko“ građanima, nezadovoljnim zbog previsokih računa za električnu energiju koju su potrošili u januaru, i saznanja da su primorani da plaćaju i ono što im se ne isporučuje: tehničke gubitke i ukradenu struju, *Elektroprivreda* je objavila

odluku da sa 10 miliona eura kreditira *Prvu banku* kroz, takozvani, subordinirani kredit. Međutim, pošto se *Elektroprivreda* već izjasnila da po isteku roka od pet godina neće povlačiti sredstva, ovaj kredit prije treba posmatrati kao vid dokapitalizacije.

Elektroprivreda je jednom već dokapitalizovala *Prvu banku* kada je, prije nešto više od godinu dana zapadala u najdublju krizu. Tom dokapitalizacijom od šest miliona eura, *Elektroprivreda* je svoje učešće u kapitalu *Prve banke*, sa 9,46 povećala na nešto više od 18,24 odsto, potvrdivši time poziciju drugog najvećeg akcionara.

„Imajući u vidu iznos trenutne vrijednosti akcija na berzi, smatramo da je napravljen dobar poslovni potez, jer se akcije mogu prodati na berzi po višestrukoj cijeni, tako da, u svakom slučaju, možemo imati samo pozitivne efekte“, poručili su tada iz kompanije. Međutim, umjesto finansijskog efektuiranja prethodne investicije, *Elektroprivreda* sada ulaže još 10 miliona eura u *Prvu banku*, a sasvim je izvjesno da će se i ovaj potez EPCG tumačiti, isključivo, kao legitiman poslovni potez u sopstvenom interesu.

Ostaće ipak zabilježeno da novih deset miliona eura stiže u pravo vrijeme za *Prvu banku*, jer će se ovaj novac smatrati dopunskim kapitalom.

Državna pozajmica 44 miliona eura nije bila jedina pogodnost za *Prvu banku*. Sumnjama u njen privilegovan status, doprinio je i slučaj dokapitalizacije i djelimične prodaje *Elektroprivrede Crne Gore*

„Ovom vrstom kredita, *Prva banka* značajno prevazilazi koeficijent solventnosti koji u slučaju Crne Gore iznosi 10 odsto. *Prva banka* već sada ima koeficijent solventnosti između 14 i 15 odsto u stopi adekvatnosti kapitala. Smatramo da apsolutno nema nikakvog razloga da *Prva banka* bude pod mjerama Centralne banke“, rekao je glavni izvršni

direktor *Prve banke* Predrag Drecun.

Međutim, *Prvom bankom* se ne bavi samo Centralna banka. Vrhovno državno tužilaštvo još vodi prekrivični postupak u vezi sa njenim poslovanjem, saopštila je Vrhovni državni tužilac, **Ranka Čarapić**. Odjeljenje za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina tužilaštva je u januaru prošle godine, postupajući prema uputstvu državne tužiteljke Ranke Čarapić, pokrenulo postupak za prikupljanje potrebnih obavještenja o poslovanju *Prve banke Crne Gore*. Od Centralne banke je zatraženo da, u skladu sa zakonskim ovlaštenjima, napravi detaljan izvještaj o poslovanju *Prve banke* od početka 2006. do kraja prošle godine i da im ga u najkraćem roku dostavi radi preduzimanja daljih radnji u pravcu utvrđivanja eventualne krivične odgovornosti odgovornih u toj finansijskoj kompaniji. Iz tužilaštva je saopšteno da je CBCG polovinom decembra prošle godine, informisala Čarapić o problemima u poslovanju *Prve banke* i ukazala na postojanje osnovane sumnje da su odgovorni u njoj, nezakonitim postupanjem, ugrozili prava svojih deponenata i povjerilaca. Uz informaciju je, navodno, dostavljen i određeni broj materijalnih dokaza.

Čarapić sada kaže da još uvijek nije u mogućnosti da precizira kada će postupak biti okončan, jer su provjere još uvijek u toku.

KAKO OČUVATI
KONTROLU:
Ljubiša Krgović,
predsjednik
Savjeta CBCG

KAKO SU VLAST I POVLAŠĆENI INVESTITORI UNIŠTILI ALUMINIJSKU INDUSTRIJU

Agonija na rate

POD ZEMLJU PO PRAVDU: Rudari Boksita tokom štrajka

Dok se radnici KAP-a spremaju za „bazen radne snage”, rudari su već više do 20 dana u jami pokušavajući da se izbore za prava koja su im garantovana zakonom i Kolektivnim ugovorom. A Crna Gora je jedina zemlja na Balkanu koja nema ni jednu fabriku za preradu aluminijuma

Nešto više od četiri godine nakon što su predstavnici *Centralno evropske aluminijumske kompanije* preuzeli upravljanje *Kombinatom aluminijuma* i *Rudnicima boksita* bilans stanja i uspeha ovog, kako su mu zvaničnici tepali „posla stoljeća”, može se predstaviti i ovako:

KAP je privatizaciju dočekaao sa godišnjom proizvodnjom od 120 hiljada tona aluminijuma, računajući i fabrike za preradu metala u njemu je radilo 3.010 zaposlenih, dobavljačima i povjeriocima (ne računajući državu) dugovao je oko 100 miliona dolara.

Danas *Kombinat aluminijuma* radi sa manje od 50 odsto kapaciteta, dugovi su uvećani za približno četiri puta (ponovo ne računajući 130 – 150 miliona eura koje je Vlada novcem, bankarskim garancijama i preuzimanjem, odnosno, oprostom dugova „uložila” u kompaniju tokom prošle godine) a preostalih 1.700 radnika sa zebljom očekuju realizaciju plana uprave po kome broj zaposlenih treba smanjiti za dodatnih 600 radnika uz obećanje da je isplata sljedeće plate „neizvjesna” zbog nagomilanih dugova prema *Elektroprivredi*.

POMOĆ VLASNIKU, RADNICIMA – OTPREMNINA: Protest radnika KAP-a

U Nikšiću, istovremeno, 70 rudara *Rudnika boksita* već duže od 20 dana štrajkuje zatvoreno u jami Biočki stan, pokušavajući da se na taj način izbori za poštovanje radnih prava koja su im garantovana Kupoprodajnim i Kolektivnim ugovorom. Rudnik ne radi godinu dana a broj radnika je sa nekadašnjih 1.200 smanjen na približno 500 ljudi. Narasli su samo dugovi i sada, tako makar tvrdi resorni ministar ekonomije **Branko Vujović**, iznose oko 40 miliona eura.

Nadati se da će, dok ovaj tekst stigne pred čitaoce, nikšićki rudari naići na razumijevanje nadležnih i okončati štrajk u oknima jame Biočki stan. Nije, međutim, isključeno da bi se za isto vrijeme u Dajbabama mogla formirati nova radna jedinica sa 600 radnika iz *Elektrolize, Glinice, Anoda*... Uprava svoju zamisao pokušava sprovesti pod radnim nazivom „bazen radne snage“, dok su radnici predloženu novotariju prozvali „pogon zelena livada“. Umjesto u proizvodnji aluminijuma radnici iz „bazena“ bi, prema planu uprave, brali voće na *Plantažama* ili sakupljali

smeće kraj crnogorskih drumova („neka bude čisto“) dok im takav tretman ne dodija, pa pristanu na odlazak iz firme uz otpremninu koja je i desetak puta manja od one garantovane Kolektivnim ugovorom.

„Na sastanku sa **Vjačeslavom Krilovom** (predsjednik borda) i **Aleksejem Arhipovim** (kadrovski direktor) rečeno nam je da je finansijsko stanje KAP-a katastrofalno te da je pred zatvaranjem, ukoliko se ne restrukturi i oslobodi još 600 radnika prema ponuđenom socijalnom programu“, prenio je medijima početkom marta predsjednik Sindikalnog odbora KAP-a **Zoran Milošević**.

Istovremeno, iz uprave *Kombinata* su najavili da su od suda zatražili da poništi Kolektivni ugovor koji su potpisali njihovi prethodnici, zbog „spornih“ odredbi da se radnici kojima se sistematizacijom ukine radno mjesto proglašavaju za tehnološki višak i dobiju otpremninu od 18 pa do 50 hiljada eura. Upravi se mnogo više dopadaju odredbe Granskog kolektivnog ugovora za djelatnost metalurgije i metaloprerađivačke industrije prema

kome bi otpremnine bile tek nešto veće od četiri hiljade eura.

A o razmjerama planirane sistematizacije govori podatak da od sadašnjih 129 radnika *Glinice* (koja inače ne radi skoro godinu dana) u tom pogonu treba da ostane samo njih 25.

Bilo bi očekivano da crnogorska vlast – izvršna i sudska – brane princip prema kome se zakon i međusobno ugovorena prava i obaveze moraju poštovati. Umjesto toga, oni drže stranu onome ko ne poštuje ugovorene obaveze.

„Ne mogu se isplatiti otpremnine kako traže radnici“, poručio je ministar Vujović uz objašnjenje: „To nije realno i takvim rješenjem gomilali bi se gubici, preduzeće ne bi radilo i to bi vodilo stečaju koji cijelo vrijeme pokušavamo da izbjegnemo“. A zašto se poslodavac prihvatio obaveze koju ne može da ispuni? O tome se ministar ne izjašnjava.

Umjesto Vujovića, čast da nam objasni kako su zakoni i ugovori u Crnoj Gori samo mrtvo slovo na papiru, pripala je ministru rada i soci-

jalnog staranja **Suadu Numanoviću**. On kaže: „Poslodavci i radnici moraju poštovati zakon, ali kao zemlja u tranziciji moramo da imamo malo fleksibilniji odnos”.

A Vujović radnicima i kritički nastrojenoj javnosti spočitava nedovoljno razumijevanja za napore koje Vlada ulaže da bi prebrodila nevolje koje ima njen partner, većinski vlasnik KAP-a.

„Od početka krize naša koncepcija je bila da sačuvamo KAP i *Rudnik boksita*.”

Imali smo dosta problema da ubijedimo poslodavce da ne uvedu stečaj i prekinu proizvodnju, a sa smanjenom proizvodnjom i restrukturiranjem imaju šansu da posluju. Bojim se da radnici to nedovoljno cijene i zaboravljaju okolnosti u kojima se sve dešava”, kaže Vujović.

Sagledajmo, zato, okolnosti „u kojima se sve dešava”. Ali ne kroz prizmu globalne ekonomske krize koja je poslužila kao opravdanje nadležnima iz Vlade, KAP-a i *Boksita*, već kroz stavke kupoprodajnih i koncesionih ugovora kojima su precizno propisane obaveze jedne i druge strane do kraja 2010. godine.

Prema *Ugovoru o kupoprodaji državnih akcija u KAP-u*, predviđeno je da Vlada Crne Gore kupcu „neće dozvoliti”:

- prodaju, prenos ili otuđenje bilo kojeg dijela najvažnijih sredstava;
- stvaranje nikakvog opterećenja na najvažnijim sredstvima;
- likvidaciju, stečaj ili prinudnu upravu u KAP-u;
- smanjenje godišnje proizvodnje za više od 30 odsto u odnosu na 2004. godinu;

- kašnjenje u plaćanju obaveza prema zaposlenima;
- kašnjenje u plaćanju računa za utrošenu električnu energiju prema EPCG.

Svaku od ovih stavki, izuzev one o likvidaciji i stečaju, kupac je prekršio.

U slučaju da se vlasnik ogлуši o navedene odredbe, predviđeno je da Vlada pred sudom može pokrenuti postupak za raskid Ugovora na štetu kupca. Vlada, takođe, ima pravo da Ugovor raskine „bez odlaganje i bez arbitraže” u slučajevima da se:

- proizvodnja smanji za više od 50

IZNEVJERENA OBEĆANJA

„Potpuno smo sigurni da smo *Kombinat aluminijuma* prodali pravom partneru”, ustvrdio je tadašnji potpredsjednik Vlade **Branimir Gvozdenović** 29. jula 2005. godine pokušavajući da razuvjeri sve one koji su upozoravali da način na koji je obavljena privatizacija KAP-a i *Rudnika boksita* ne najavljuje srećan kraj. „Odradili smo dobar posao za Crnu Goru i obezbijedili razvoj i povećanje proizvodnje, odnosno asortimana. U potpunosti smo se zaštitili da sve u ugovoru što je potpisano bude ostvareno. I raskidne klauzule u ugovoru su jake. To nam dozvoljava da u slučaju većih poremećaja u sistemu KAP-a Vlada preuzme kompaniju. Ako se ne ispuni investicioni program predviđene su kazne i mogućnosti raskida ugovora pred međunarodnom arbitražom. Upravo zbog toga su šest mjeseci trajali pregovori i bili teški i naporni.”

Istovremeno, Gvozdenović je najavio potpisivanje ugovora kojim će isti partner preuzeti i *Rudnik boksita*. „To će poboljšati stanje u ovoj nikšičkoj kompaniji”, najavljivao je aktuelni ministar urbanizma. Pokazalo se da ni jedna od iznijetih tvrdnji nije tačna. Gvozdenović se danas ne oglašava, pošto problemi KAP-a i *Boksita* više nijesu u nadležnosti njegovog ministarstva.

odsto u odnosu na 2004. godinu;

- dugovi prema zaposlenima pređu pet miliona eura;
- dugovi prema EPCG pređu deset miliona eura.

Prvi i treći uslov ispunjeni su tokom prošle godine. Računa li se novac koji je uprava KAP-a neovlašćeno prisvojila sa računa Sindikalne organizacije (2,3 miliona u februaru ove godine i 650 hiljada eura neposredno prije nego što su Rusi preuzeli upravljanje fabrikom) uz dugove prema radnicima iz radnog odnosa i taj uslov je „na limitu”.

Ipak, raskid ugovora se ne pominje

od proljeća prošle godine kada je to, prvi i posljednji put, uradio ministar finansija **Igor Lukšić**.

U mjesto toga, Vlada je i šakom i kapom sipala novac poreskih obveznika pokušavajući da zastupnike **Olega Deripaske** privoli na odustajanje od arbitražnog zahtjeva teškog oko 350 miliona eura. „Vlada je”, predočio je ministar ekonomije Branko Vujović, „preuzela obavezu da izda garanciju na kreditno zaduženje KAP-a u visini od 135 miliona eura. Od tog iznosa 25 miliona će se koristiti za socijalni program, 22 za radni kapital, tri

za vraćanje duga *Montenegro bonusu*, 63 miliona za obaveze prema konzorcijumu banaka i 21 milion prema CKB." Lako je izračunati – 110 miliona iz ovog paketa otišlo je za redovne poslovne aktivnosti koje su, ili bi makar morale biti, obaveza vlasnika. To je tačno dva puta više nego što su Rusi državnim fondovima platili pakete akcija KAP-a i *Rudnika boksita*.

Uz to će Vlada, novcem poreskih obveznika, u naredne tri godine sa 45 miliona eura subvencionirati nabavku struje za *Kombinat*. U taj iznos nijesu uračunati prošlogodišnji troškovi Crne Gore za nabavku električne energije za KAP. Doprinos poslodavca prevazilaženju aktuelne krize ogleda se u tome što je sa računa KAP-ovog sindikata oteo novac namijenjen stambenom zbrinjavanju zapošljenih. Uz to su promijenili partnera i ugovor po kome mu isporučuju sav proizvedeni aluminijum. Tako je švajcarski *Glenkor* zamijenila švajcarska *Trafigura* koju su osnovali bivši direktori – *Glenkora*. Prema informacijama koje je objavio *Monitor*, aranžman sa *Trafigurom* je takav da oni aluminijum dobijaju po cijeni koja je niža od onoga što je plaćao *Glenkor*. Primjera radi, primarni aluminijum čistoće 99,8 odsto („osmica“) *Glenkor* je plaćao 50 - 60 dolara preko berzanske LME cijene (iako je aktuelna premija u regionu bila 140-150 dolara po toni), dok ga *Trafigura* premira sa 30 - 45 dolara.

Vlada nije reagovala na nove uslove poslovanja, mada će prema ugovoru čije se potpisivanje najavljuje od ljeta prošle godine formalizovati svoj povratak u KAP i *Boksita* preuzimanjem polovine akcija koje su se nakon privatizacije vodile kao vlasništvo CEAC-a.

Gotovo identična priča i u Nikšiću. Koncesioni Ugovor kojim je

AD *Rudnici boksita* dobilo pravo na eksploataciju rude iz reona Nikšićka Župa, iz novembra 2005. godine, previđa da Vlada ima pravo da raskine ugovor, između ostalog, i u slučaju da koncesionar dospije u stanje ne likvidnosti, ako ne obavlja djelatnost godinu dana, ili ne kopa rudu u skladu sa dinamikom i količinom utvrđenom Ugovorom (650 hiljada tona godišnje od čega 180 hiljada tona iz jame Bi-očki stan). Lako su makar dva od ova tri uslova prekršena Vlada zvanično nije dovela u pitanje dodijeljenu koncesiju. A, prema ugovoru, da je ona oduzeta *Boksitima*, došlo bi do raskida i kupoprodajnog ugovora vezanog za akcije *Rudnika* i *Kombinata aluminijuma*.

Tako bi Vlada povratila vlasništvo nad kompanijama koje su, ugovorom iz 2004. godine, očigledno predale u pogrešne ruke. Umjesto toga, ona se odlučila da novcem poreskih obveznika finansira tuđe troškove, dok konačan ceh koji bi mogao pasti na teret Crne Gore iz dana u dan raste. Branko Vujović daje prilično tačnu dijagnozu problema

vezanih za KAP i *Boksita*: „Vlasnici su u krizi bili više prepušteni sebi i finansijski su se manje posvetili fabrikama u Crnoj Gori. Održavali su se iz tekuće proizvodnje i manjih finansijskih injekcija vlasnika, prepuštajući Vladi da sagleda da li ima interes da sačuva preduzeća“.

Zašto je onda terapija pogrešna? „Kupovinom šanse za crnogorsku industriju aluminijuma stvaraju se uslovi da, ako ne četiri hiljade, bar 1,5 do dvije hiljade porodica od te djelatnosti u Crnoj Gori mogu kvalitetno da žive“, objasnio je u ljeto prošle godine premijer **Milo Đukanović**, nakon što je Vlada prihvatila nacrt ugovor o poravnanju sa većinskim vlasnikom KAP-a.

Taj ugovor, međutim, do danas nije zaživio. Predstavnici Vlade i CEAC-a još uvijek „usaglašavaju detalje“. Potom treba da ga verifikuje Skupština akcionara KAP-a. Crnogorsku Skupštinu niko nije pitao za mišljenje. A suština tog sporazuma, pokazaće se, leži u što dubljem zatrpavanju svih podataka koje su CEAC i Vlada prikupili o međusobnom partnerstvu i dostavili ih arbitražnom sudu u Frankfurtu. Rusi su od nas, zvanično, potraživali oko 360 miliona na ime prikazivanja lažnih podataka i neizvršenih ugovorenih obaveza. Vlada od njih, doduše nezvanično, oko 200.

A onda su se zavađeni partneri ponovo bacili u „zagrljaj“. Obnova poslovnog prijateljstva koštala nas je, za sada, blizu 200 miliona eura. I ne mari što je od *Kombinata aluminijum* ostalo samo ime. Od nekadašnjeg repro-lanca koji je činio skoro trećinu crnogorskog društvenog proizvoda ostala je samo fabrika ingota koja ne može da funkcioniše bez višestrukih državnih subvencija.

Neko se tu, ipak, dobro okoristio. Ili treba da vjerujemo kako je sasvim normalno to što je tona boksita prije privatizacije koštala 26, a prije obustavljanja proizvodnje u *Rudniku* – 60 eura. I da je u redu da je proizvodna cijena aluminijuma u KAP-u sa 1650, u istom periodu, porasla na više od tri hiljade dolara za tonu. U međuvremenu, Crna Gora je postala jedina zemlja na Balkanu koja nema ni jednu fabriku za preradu aluminijuma.

NA BUDŽETU:
 Oleg Deripaska,
 finansijski
 posrnuli ruski
 oligarh

Cijena prevare

Od slatkorječivih obećanja, ostale su prazne fabričke hale, gole ledine i nikad završena gradilišta. Pošto je nepoštovanje kupoprodajnih ugovora pretvorila u regularno ponašanje Vlada, sada novcem građana, pokušava da minimalizuje štetu

Krajem devedesetih godina prošlog vijeka, u Crnoj Gori je proklamovan princip privatizacije državnih preduzeća. „Ne prodajemo preduzeća, već kupujemo dobre investitore“, govorilo se tada. Time je trebalo učiniti smislenim postupak u kom se nešto daje za ništa, ili skoro ništa. Istina, u Crnoj Gori posluje nekoliko uglednih investitora, koji su došli sa već stečenim ugledom, a među njima su: japanski *Daido metal* koji je akter, vjerovatno, jedine besprijekorne privatizacije - kotorske *Industrije*

OD SLAVE DO BANKROTA:
Sergej Polanski i njegov nedovršeni projekat na Zavali

kliznih ležajeva, za koju se, u domaćoj javnosti, nije čula nijedna riječ kritike. Tu su i *Deutsche Telekom*, norveški *Telenor* i francuski *Socitete General*... koji važe za ugledne međunarodne investitore, ali je njihov dolazak u Crnu Goru ipak

obilježen privatizacionim, odnosno, koncesionim nepoznanicama.

Iako su u Crnoj Gori prisutni ulagači sa svih strana svijeta, ruski investitori su prethodnih godina donijeli najviše novca, najambicioznije projekte i iznevjerena očekivanja. Od velikih obećanja, ostali su samo nedovršeni poslovi, gomila dugova i more problema. Izuzetak je bečki hotel *Splendid*, u koji je ugrađen ruski kapital, a čije poslovanje u osnovnoj djelatnosti do sada nije registrovano kao problematično.

Priliv ruskog kapitala u Crnu Goru, privukao je pažnju čak i Generalnog direktorata za spoljnu politiku EU. U njihovom Izvještaju s početka 2008., čije je izvode objavio *Monitor*, a koji je sačinjen povodom tvrdnji da „Rusi često preko Crne Gore peru novac“, da su ruski biznismeni najprisutniji u bazičnoj i hotelskoj industriji i kupovini nekretnina, kaže se da je „dio ruskog kapitala stigao preko trećih zemalja: Velike Britanije, Kipra, Švajcarske, svjetskih off-shore destinacija, zatim preko lokalnih firmi, dijelom i u gotovini, čime se zvanično procijenjeni udio od 8,1 odsto ruskih investicija u Crnoj Gori, povećava na više od 25 odsto“. Tome u prilog govori i podatak prezentovan 2007., nakon susreta crnogorskog premijera **Mila Đukanovića** i Predsjednika Rusije **Vladimira Putina**, da su ruske investicije u Crnoj Gori, u tom trenutku premašivale iznos od dvije milijarde eura.

Mješovita rusko-crnogorska kompanija *Montenegro stars*, koja upravlja lancem hotela u čijem sastavu se nalaze: jedan sa pet zvjezdica - *Splendid*, susjedni *Montenegro* i budvanski *Blue Star*, važi za najbolju privatnu hotelsku kompaniju u Crnoj Gori. Međutim, ova firma, i njeni hoteli imaju istoriju koju karakterišu brojne sumnje i neregularnosti.

Poznati crnogorski arhitekta **Novak Jovović** je, još u vrijeme gradnje hotela *Splendid*, dnevniku *Vijesti* rekao da taj objekat predstavlja najveću divlju gradnju na crnogorskoj obali. „Hotel je

Pranje novca je pojam koji se u više navrata povezivao sa ruskim poslovnim poduhvatima. Jedan od njih je i privatizacija ulcinjskog hotela *Otrant*

(NE)POTVRĐENE SUMNJE: Predrag Mitrović, direktor Uprave za sprječavanje pranja novca

napravljen mimo urbanističkog plana, bez urbanističko-tehničkih uslova, na lokaciji bivšeg *Splendida*“, saopštio je Jovović. To je, uoči otvaranja hotela 2006, potvrdio i **Žarko Radulović**: „Hotel se gradi godinu i po, i svi smo znali da nema građevinsku dozvolu. Da smo čekali dozvolu, hotel bi bio gotov tek 2008. godine“.

Splendid je, potom, veliki publicitet dobio kroz crnogorske crne hronike koje su se bavile serijom bombaških napada, koji su prethodili ubistvu visokog policijskog funkcionera **Slavoljuba Šćekića**, koji je vodio istragu o navodnom pokušaju reketiranja vlasnika tog hotela. Tokom su-

đenja, advokati optuženih su ukazali na zanimljive činjenice o vlasnicima tog hotela.

Odgovarajući na pitanje advokata **Zorana Vukčevića** - da li je **Viktor Ivanjenko** jedan od partnera i zakonski

zastupnik većinskog vlasnika, osoba koja je dugo bila general u ruskoj tajnoj službi KGB, a kraće vrijeme, dok je predsjednik Rusije bio **Boris Jeljcin** čak i na njenom čelu, manjinski vlasnik i direktor *Splendida* **Žarko Radulović** je odgovorio da ne zna. „Pitaću ga. Znam da im 60 godina, jer je nedavno slavio rođendan i da je penzionisan kao general“, rekao je tada Radulović, nakon čega je advokat Vukčević izjavio da je u pitanju osoba protiv koje je u Rusiji dugo vremena vođen istražni postupak zbog pronevjere novca. Mediji su, naknadno, sve to povezali sa činjenicom da je Viktor Ivanjenko bio direktor ruskog giganta *Lukos*, koji je uništen u obračunu ruske Vlade sa, nekada najmoćnijim ruskim oligarhom, **Mihailom Hodorkovskim**.

Upravo ulaganja u turistička preduzeća i hotele na crnogorskoj obali pokazuju

svu (ne)uspješnost ruskih investitora u Crnoj Gori i odstupanja između obećanog i realizovanog. Budva - omiljeni predmet metaforičnog izražavanja promotera domaćeg turizma; od „prijestonice turizma“, što datira još iz socijalističkog perioda, sve do „crnogorskog Monte Karla“, kao recentnog proizvoda. Međutim, umjesto alternative mondenskom ljetovalištu na azurnoj obali, prijestonica domaćeg turizma je postala „Moskva na moru“. Tom nazivu je, pored ekspanzije ruske populacije na budvanskoj rivijeri doprinijela, vjerovatno najočitija ilustracija ruske grandomanije, podržane od strane vladajućih struktura u Crnoj Gori.

Od brojnih pompeznihi najava izgradnje luksuznih hotelskih kompleksa, na primorju, uglavnom na budvanskoj rivijeri, a koji bi poslovali u okviru čuvenih svjetskih brendova kao što su *Sheraton*, *Hilton*, *Four seasons* na kraju nije bilo ništa. Od obećanja su ostale gole ledine, ili nikad završena gradilišta, kao što je slučaj sa hotelom As u Perazića dolu, koji je još daleke 2002. godine prodat ruskoj grupi

Njega turs. To je bila prva značajnija privatizacija u kojoj su se kao partneri pojavili ruski investitori, a tu se sada, osam godina kasnije, umjesto luksuznog hotela pruža gomila razbacanog građevinskog materijala. Otvaranje se najavljuje za 2011. ali u to niko ozbiljan ne može biti siguran.

Za projekat *Astra Montenegro* na brdu Zavala kod Budve, nema ni najava koje bi mogle biti makar samo produkt nečijih želja. Kompanija *Mirax*, ruskog tajkuna **Sergeja Polonskog** je propala, (ili nije?) pa na Zavali sada, umjesto turističkog kompleksa i hotela u obliku jedra, avetinjski zjapi napušteno gradilište. Slučaj Zavala je nastavak bolećivosti države prema investitorima, od kojih je očekivano da, pored novca, u Crnu Goru donesu i praksu dobrog poslovanja, društvenu i korporativnu odgovornost, uvažavanje životne sredine, koja bi trebalo da ima poseban status u ekološkoj državi... Umjesto tih benefita, na Zavali se, uz žmurenje države, gradilo na divlje, a nakon posrnuća kompanije, ostale su samo načičkane nezavršene stambene zgrade. Investitoru je ostavljeno na volju kada će i da li će završiti započeto. Odgovornost nulta, sankcija nulta...

Nulta su i saznanja o sumnjama u vezi sa poslovanjem petrovačkog hotela koji se nekada zvao *4. jul*, a sada *Monte Casa*, koji je prodat Rusima za 2,6 miliona. Hotel je otvoren 2007. godine, tek nakon brojnih upozorenja Ministarstva turizma da će ugovor biti raskinut. Mediji su svojevremeno konstatovali da je ovaj, jedan od najljepših hotela na primorju, već mjesecima prazan, i to ne samo bez gostiju, već i da ga ni menadžment i ruski vlasnici, predstavnici kompanije *Moskovska trastova grupa* ne obilaze, iako je u njegovu modernizaciju uloženo preko 10 miliona eura. Za ovaj hotel, koji godinama nije radio, špekulisalo se da je paravan za pranje novca, ali tako nešto do sada nije otkriveno i dokazano.

Inače, pranje novca je pojam koji se u više navrata povezivao sa ruskim poslovnim poduhvatima. Uz tijela EU, tim problemom su se bavile i nadležne službe iz Crne Gore i Rusije. Doduše, makar javno, bez značajnijih rezultata – sve je ostajalo samo na sumnjama i

GAZDE I NJIHOVO BLAGO

Iskustvo sa „strateškim partnerima” i „uglednim investitorima” iz Rusije je najveći danak uzeo u metalnoj industriji, u kojoj se na najbolji način pokazao njihov kvalitet kao strateških partnera. Ostaće upamćen primjer nečuvane hajdučije koju je demonstrirao ruski *Midlend*, koji je nikšićku *Željezaru* dobio za šačicu eura, što je valjda, trebalo da bude paradigma principa „kupovine dobrih investitora”. Jedva je prošla jedna godina kada je ruski, takozvani, strateški partner, bukvalno preko noći pobjegao iz Crne Gore. Prethodno je transportovao sve što je bilo na lageru, pa je nakon njegovog odlaska ostala gola ledina.

Ovih dana, svjedoci smo, slična priča ponavlja se i u najstarijem pogonu *Željezare*, hladnoj valjaonici. Rusko-švajcarska kompanija *Tehnostil* postala je njen vlasnik 2002. godine. Tek pošto su nezadovoljni radnici ovog preduzeća stupili u štrajk javnost je upoznata sa činjenicom da su iz valjaonice u inostranstvo otpremljene najvrjednije mašine. Vlasnicima nije smetalo to što je upravo na tim mašinama ostvarivano oko 70 odsto ukupne proizvodnje u preduzeću, ali ni to što su one bile stavljene pod hipoteku kao garancija za kredit uzet od NLB *Montenegrobanke*. Inače, 40 odsto garancija za ovaj kredit obezbijedila je Vlada Crne Gore. Ministar ekonomije **Branko Vujović** nedavno je izjavio kako u Vladi više ne znaju ni gdje je sjedište kompanije *Tehnostil*.

Mnogo značajniji ruski investitor od *Midlenda* i *Tehnostila*, u Crnoj Gori je *Centralno-evropska aluminijumska kompanija* ruskog tajkuna **Olega Deripaske**, koja je dio njegove globalne kompanije *Rusal*, širom svijeta zadužene za više milijardi dolara. Ovaj milijarder, međutim, nakon posrnuća *Kombinata aluminijuma* nije uspio da digne kompaniju na noge, bez pomoći novca crnogorskih građana, a ostaće upamćena epizoda kada je ruski oligarh, kad su zapeli pregovori, u blic-posjetu Podgorici, doputovao svojim luksuznim avionom *Gulfstream*, među najboljima u biznis klasi, čija se vrijednost procjenjivala na oko 40 miliona eura. To je bilo tek nešto manje od 49 miliona, koje je ponudio za većinsko vlasništvo KAP-a.

Željezara u Nikšiću

tvrdnjama da „istraga traje”.

Jedan od karakterističnih primjera je privatizacija ulcinjskog hotela *Otrant*, koji je kupila ruska kompanija *Barkli*. Predsjednik *Šajo grupe* **Žarko Rakčević**, takođe učesnik na tom tenderu, je tokom petogodišnjeg sudskog procesa

tvrdio da je ulcinjski hotel *Otrant* privatizovan nezakonito i sa elementima pranja novca, ocjenjujući da se svi: od predsjednika Privrednog suda, preko Uprave za sprječavanje pranja novca, do tužilaštva, trude da sakriju kakav je „strateški partner” kupio hotel.

OTVARANJE SLJEDEĆE GODINE...: Hotel As u Perazića dolu

Rakčevićeva firma je tražila da se *Barkli* diskvalifikuje iz postupka prodaje *Otranta* zato što nije ispunjavao ključne uslove. Umjesto toga, njena ponuda je proglašena za najbolju i hotel je prodat Rusima za 2,5 miliona eura i petogodišnje investicije od 4,5 miliona. Rusi su pobijedili na tenderu sa svega jednim poenom prednosti u odnosu na Rakčevićevu kompaniju, iz koje su tvrdili da je za kupca *Otranta* izabrana kompanija u stečaju, koja ne izvršava poreske obaveze, i da je isplata izvršena preko najveće praonice novca u Bugarskoj.

Direktor Finansijsko-obavještajne službe Rusije **Viktor Zubkov** je, u septembru 2007. godine, potvrdio da njegova služba pune dvije godine prikuplja informacije o „sumnjivoj“ kupovini hotela *Otrant*. „Određene operativne podatke imamo i nastavićemo dalju istragu“, kratko je prokomentarisao Zubkov nakon potpisivanja sporazuma o saradnji sa crnogorskom Upravom za sprečavanje pranja novca.

Skoro godinu kasnije, u jul 2008. godine, o „slučaju *Otrant*“ govorio je i direktor crnogorske

Uprave za sprečavanje pranja novca **Predrag Mitrović**. „U vezi tog predmeta je, inače, postojala razmjena obavještajnih podataka sa više država. Ono što smo dobili prosljedili smo podnosiocu zahtjeva, Vrhovnom državnom tužiocu. Zbog specifičnosti operativnih podataka nijesmo dobili saglasnost za njihovo dalje korišćenje u postupku, jer su informacije dobijene iz više izvora pri čemu je neophodno poštovati interne propise i proceduru. Zbog toga je skidanje tajnosti s ovih dokumenata jedino moguće putem međunarodne pravne pomoći“, rekao je Mitrović *Danu*.

Uglavnom, sumnje koje je pokrenuo Rakčević do danas, zvanično, nijesu ni potvrđene ni osporene. **S**vim ovim poslovima, bilo da se radi o privatizacijama, direktnim ili greenfield investicijama, koje su u međuvremenu završene, nezavršene, nezapočete... zajedničko je, uz domovinu investitora i to što Vlada Crne Gore često, skupa sa lokalnim samoupravama, u kontinuitetu toleriše kršenje zakona i kupoprodajnih ugovora.

Portal **www.podlupom.info** objavljuje priče, koje se odnose na probleme korupcije i organizovanog kriminala, nastale u saradnji NVO MANS sa novinarima *Vijesti*, *Dana* i *Monitora*. Autori: Esad Krcić i Zoran Radulović. Ovaj projekat je podržan od strane USAID/ORT-a.